

© Editura EIKON
București, Calea Giulești 333, sector 6
cod poștal 060269, România

Difuzare / distribuție carte: tel/fax: 021 348 14 74
mobil: 0733 131 145, 0728 084 802
e-mail: difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: tel: 021 348 14 74
mobil: 0728 084 802, 0733 131 145
e-mail: contact@edituraeikon.ro
web: www.edituraeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de Consiliul Național al
Cercetării Științifice din Învățământul Superior (CNCSIS)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ZĂHAN, LAZĂR

Concertul alb : roman / Lazăr Zăhan. - București : Eikon, 2020
ISBN 978-606-49-0290-0

821.135.1

Editor: Valentin Ajder

Lazăr Zăhan

CONCERTUL ALB

– roman –

E I K O N

București, 2020

CONCERTUL ALB

Trecutul este asemenea depărtărilor. Cu cât măsoară o distanță mai mare în timp, cu atât se prezintă minții și sufletului nostru mai cețos și mai greu de pătruns. Dar cu Angela Streiu lucrurile stăteau puțin altfel. De la bun început s-a numărat printre copiii norocoși. Avea amintiri atât de timpurii încât era convinsă că depășea granița celor trei ani despre care vorbesc specialiștii în studierea memoriei. Sigur, cele mai vechi semănau mai degrabă cu niște umbre care îi impresionau retina și se fixau pe creier, generând mai degrabă emoții decât cunoștințe, dar, pentru Angela, și acestea își aveau locul lor în parcursul temporal al evoluției sale. Și, așa cum este firesc, primele ei imagini păstrate pe pelicula memoriei erau din viața de familie. Părinții, bunicii, ieșirile împreună pe centru, înghețata aromată din zilele călduroase de vară, vizitele la grădina zoologică, grădinița, școala... Vii i-au rămas în minte zilele de duminică, atunci când membrii familiei Stolz se duceau la biserică. Toți, mai puțin tatăl ei, care se scuza, spunând că el are propria credință. Mai târziu, Angela observase că el nu frecventa niciuna dintre bisericile existente în oraș și nici nu se simțea obligat să dea cuiva socoteală pentru aceasta. Nu se putea spune că ura religia, dar nici nu-și ascundea indiferența față de ea. Dacă cineva insista, pentru a închide subiectul, se declara drept liber cugetător care admiră religia. O formulă

răsuflată care nu convingea pe nimeni, dar care, în cazul lui, se dovedea utilă. Se întâmpla uneori, mai ales când era băut, chiar să se pronunțe împotriva religiei, dacă venea cumva vorba, dar mânia lui nu ținea niciodată mult. Era însă suficient pentru ca Angela, aflată încă la vârsta naivă a copilăriei, să se întrebe cum de este posibil ca, în fața acelorași lucruri, oamenii să se comporte diferit.

Imaginea sărbătorească a bunicului în drum spre biserică îi era cea mai dragă. Era întotdeauna îmbrăcat elegant: costum închis la culoare și croit pe măsură, pălărie de fetru cu boruri semi-largi, cravată sobră și batistă la butonieră în ton cu cravata. Atunci, până și mersul puțin schiopătat al lui, i se părea ca fiind ceva special.

La braț, de partea dreaptă mergea Iohanna, soția lui și bunica Angelei, iar la stânga, Monika, fiica lor. Amândouă gătite de sărbătoare și mirosind a parfum ales. Cât despre ea, își amintește că era îmbrăcată întotdeauna cu atâta grijă, încât nu se mai sătura să se privească în oglindă. Era ținută de mână de mama ei sau de bunică și mereu sfătuită să fie cuminte. Biserica, pe numele ei nemțesc se numea Iohanniskirche, iar pe românește Sfântul Ioan, și era situată la capătul părculețului din centrul orașului. Fusese ridicată pe locul unei alte biserici mai vechi care la un moment dat a trebuit să fie demolată, fiind în pericol de prăbușire. Își amintește cum, după ce traversa parcul, cu aleile sale asfaltate străjuite de copaci impunători, și apoi strada, se oprea pe trotuar, în fața lăcașului, pentru a privi basorelieful fixat în timpanul portalului în formă de arc ogival de la intrare.

Aflase de la bunicul ei că se numea „Iisus între copii” și că fusese special comandat la Viena de către ctitorii bisericii. A înțeles că Viena este un oraș mare dintr-o țară

mai mică, Austria, dar cum poate încăpea un oraș mare într-o țară mică i-a fost peste putință să priceapă atunci. Cu toate acestea, îi plăcea tabloul de deasupra ușii, pentru că, printr-un joc al minții și al dorinței, se vedea pe ea însăși printre copiii care îl înconjurau și îl ascultau cu bucurie pe Învățător.

— Când îl privesc, parcă aud o poveste, bunicule, îi mărturisi odată, în timp ce se întorceau de la obișnuita slujbă duminicală.

— Așa e, o aprobă el, încântat. Vezi? Învățătorul spune copiilor că Lumea aceasta este Povestea lui Dumnezeu. Ei îi plăcuse atât de mult explicația, încât ori de câte ori privea basorelieful respectiv, nu putea să nu se gândească la ea. Lumea, ca simplă poveste a lui Dumnezeu. Cea mai simplă și cea mai frumoasă. De atunci, în nenumărate rânduri, bunicul o surprindea stând nemișcată pe marginea trotuarului și cu privirea fixată asupra tabloului. Angela nu știe nici acum dacă Iohann înțelegea ceva din starea ei sufletească de atunci, dar își amintește clar locul pe care și-l găsisese printre ceilalți copii pentru a asculta Povestea Lumii. Parcă îi și auzea începutul: „*La început a fost Cuvântul...*” Îl știa de la bunicul ei. Era sigură că, dacă autorul tabloului i-ar fi fost contemporan, ar fi așezat-o și pe ea în interiorul aceluia spațiu magic, pe care, în timp, începuse să-l numească raiul ei din ramă. Ca să o readucă la realitate, bunicul trebuia să vină și să o ia de mână și să îi zâmbească așa cum îi zâmbea uneori dimineața, atunci când o trezea din somn.

— Biserica are numele dumitale, i-a spus ea odată bătrânului Iohann în timp ce parcurgeau agale aleile răcoroase ale parcului.

— Da, draga mea, dar asta este doar o întâmplare. Numele îi vine de la cel care a construit-o cu peste o sută cincizeci de ani în urmă. Îl chema tot Iohann. Și cum printre sfinți se afla unul cu numele acesta, Sfântul Ioan – ai auzit de el, desigur – biserica a primit numele de Iohanniskirche, pomenindu-i în acest fel pe amândoi.

Bătrânul ceasornicar îi dădea explicațiile acestea în germană. Era o dorință fierbinte și o preocupare constantă a lui ca nepoata să vorbească negreșit limba strămoșilor săi. În acest scop s-a impus autoritar. În familie se vorbea și germană și română, după împrejurări, dar grădinița și toate celelalte școli ce urmau trebuiau negreșit să fie făcute în nemțește.

— Pot să-ți mai spun că fosta biserică, cea care a existat înaintea acesteia, avea și un orologiu dăruit de un strămoș de-al tău, și el tot ceasornicar. A fost demult asta. Acum, nu știi din ce motiv, biserica nouă a fost refăcută fără ceas.

Angela îl privise plină de încântare, dar pentru ea basorelieful aflat deasupra intrării era nu numai piesa cea mai dragă, ci însăși lumea în care se retrăgea, alunecând pe aripa diafană a imaginației ei de copil.

Toate acestea se derulau ca fragmente de viață, care mai luminoase, care mai încețoșate, dar Angela și le recunoștea ca fiind ale ei, sădite acolo într-un cotlon al sufletului, în care îi plăcea să scotocească uneori, în momentele de reverie de mai târziu.

Își amintea de vizitele în atelierul bunicului, în care mici instrumente strălucitoare, delicate și misterioase o umpleau de uimire. Aici, deși era întotdeauna curat, plutea mereu un miros specific, un amestec de uleiuri fine, de soluții de curățat mecanisme îmbâcsite ale unor

ceasornice redescoperite prin cine știe ce cotloane părăsite, de aramă coclită, de transpirație acră și stătută, mai ales în zilele de târg, când era asaltat de clienți veniți de prin satele vecine. Mai ales în zilele umede de toamnă, când intrau înăuntru oameni cu hainele îmbibate de apă, ce duhneau a cizme de cauciuc, a lână crudă și a câine plouat. Așa i se părea ei atunci și, în acele zile, evita să treacă pe acolo. Altfel, bunicul avea întotdeauna o soluție pentru a o face să se simtă bine la măsuta liberă din colțul biroului, așezată acolo parcă anume pentru ea, și unde se găseau mereu diverse obiecte specifice meseriei lui. Avea la îndemână ba o carcasă metalică de ceas, în care mai rămăseseră doar câteva roțițe dințate, ba o lupă ce făcea minuni cu literele și cifrele din fața ei, ba un titirez din bronz înverzit de rugină pe care îl învârtea într-o tavă rotundă asemenea unei farfurii, numărând apoi până la cât acesta continua să se învârtască. Într-o zi, văzând-o cu ce atenție și încordare se străduiește să țină pasul numărătorii cu vârtecușul titirezului, bunicul i-a dat un mic cronometru și i-a explicat cum să se folosească de el. Asta a bucurat-o foarte mult și, cum învățase deja cifrele și literele, s-a gândit să țină o evidență a performanțelor. De regulă, înainte de a se hotărî să urce în camera ei, îi arăta bunicului, plină de încântare, hârtia pe care își însemna rezultatele. El își primea înapoi cronometrul, îi verifica integritatea, demonstrând un interes vizibil pentru acest aspect al colaborării lor, apoi, fără excepție, îi lauda realizările.

Cu toate atențiile din partea bunicului, Angela l-a socotit întotdeauna ca pe un educator de sărbătoare. Cea care se ocupa cel mai mult și cu mai mare atenție de ea era bunica, Iohanna. Totuși ea pe bunic îl îndrăgea cel mai

mult. În timp dragostea pentru el se transformase într-o adevărată venerație, și nu exista pentru ea, atunci, teamă mai mare decât aceea că ar putea vreodată să-l supere cu ceva. Dovada afecțiunii ei necondiționate s-a manifestat și prin faptul că la moarte lui s-a simțit cu adevărat părăsită și devastată de o teamă difuză cu privire la existența ei viitoare. Dar așa cum era firesc, durerea s-a stins treptat, fiind compensată tot mai mult de plăcerea de a răsfoi albumele de artă pe care le avea din belșug la îndemână. Își dădea seama că viața ei începuse serios și se desfășura într-un fel de senină solemnitate, care o puneă mereu în situația de a fi atentă la cei din jur și mai cu seamă atență față de cei care o iubesc necondiționat. Poate că și de aceea nici nu și-a pus problema propriei religiozități. Era mulțumită cu ceea ce avea. Mai târziu, după ce a citit și a văzut destule pentru a putea emite judecăți cu ceva miez și greutate, și-a formulat o concepție simplă despre religie, dar de lepădat de ea, așa cum se părea că a făcut-o tatăl său, ea nu se simțea în stare în nici un chip. Tot privind în jur și judecând, a ajuns la un compromis care ei i se părea mulțumitor. Religia înseamnă fapta bună! Atât! Dacă vrei să-ți fie bine aici, atunci aici trebuie să faci faptele bune. Pământul este și raiul și iadul, depinde de fiecare ce alege. Pe bunicul Iohann nu și-l putea imagina altundeva decât în rai, dar cum raiul este însăși lumea aceasta, bunicul ei nu putea fi altundeva decât aici, în mintea și în inima ei. De acolo el o urmărește, o veghează și o judecă. De aceea, și după ce el s-a stins, ea a continuat să se teamă că prin cine știe ce faptă nesăbuită, ar putea să-l supere. În timp și-a dat seama că a ajuns la concluzia aceasta, făcând un compromis între nihilismul tatălui său și religiozitatea senină a bătrânului Iohann Stolz. Și toate i se păreau

normale, afară de ideile nemuririi sufletului și a judecății de apoi, pe care ea nu le putea înțelege în nici un chip. Apoi, pentru mintea ei de copil, Dumnezeu exista, pentru că Iisus era acolo, deasupra intrării în biserică, iar existența Lui se întinde, pentru fiecare om, atât cât i se întinde și viața. Grădina bucuriilor putea fi doar aici, pe pământ și nu într-un alt spațiu despre care nimeni nu știe nimic. Ideile acestea nu știe cum de i-au venit în minte, ce voce stranie i le-a inoculat acolo, dar explicația i se păruse atât de liniștitoare încât nu o mai speria gândul că, prin ele, s-ar situa la marginea unei blasfemii ce l-ar putea supăra pe bunicul ei. Iar atunci când tatăl său i-a vorbit despre Socrate și despre *daimonul* lui, un fel de înger păzitor care îl sfătuia în împrejurările mai dificile, s-a simțit pe deplin liniștită. Nu era singura căreia i se întâmpla așa ceva. Să audă șoaptele unei voci care să o îndrume și să o lămuirească. Mai târziu, meditănd la aceste lucruri, și dat seama că, până la urmă, ele nu erau altceva decât o viclenie a spiritului ei moral, menit să o ferească de teamă și să o ocrotească de tulburătoarele neliniști metafizice.

În perioada aceea, tatăl ei, Daniel Streiu, în calitatea sa de librar, făcuse o adevărată pasiune din colecționarea albumelor de artă. Pe unele le cumpăra, spre marea disperare a soției, pe altele le primea, ca „rebuturi” printr-o relație de amicitie de la cineva care lucra la poligrafia din oraș. E adevărat, aveau mici defecte, de imprimare, de așezare în pagină, de tăiere, de copertare, dar ce conta asta, câtă vreme le primea pe gratis. În multe cazuri, cei neavizați nici nu le observau. Avea cunoștințe în rândul colecționarilor de cărți din țară și afla, din surse doar de el știute, când unul dintre aceștia era la ananghie, era pe fază când cineva din oraș decidea să-și lichideze biblioteca

personală sau când o familie de sași sau evrei urmau să plece definitiv.

Angela nu se gândea atunci că printre armele pe care omul le folosește în lupta pentru supraviețuire, memoria și uitarea selectivă au un rol capital. Cine nu uită nimic, nu supraviețuiește, iar cine uită tot, nu mai are viitor. Deocamdată ea o ducea bine. Atâta doar că bunica ei începuse să dea tot mai des semne de slăbiciune, până când, într-o zi de toamnă, s-a dus și ea să-l caute pe Iohann Stolz, pentru a-i fi alături așa cum îi fusese mereu încă din tinerețe. Asta i-a spus mama sa, Monika, în ziua în care Iohanna s-a stins. Angela nu a avut niciun motiv să nu o creadă.

Când a aflat, ceva mai târziu, că în locul atelierului și al instrumentelor de acolo vor fi cărți, s-a bucurat. Un magazin de cărți colorate, ce-și putea dori mai mult! Îi plăcea să răsfoiască, să privească poze, să deslușească titlurile scrise cu litere mari, pe care le rostea cu voce tare. După ce făcuse progrese în știința cititului, plăcerea Angelei de a sta în prăvălia de cărți, sporise. Prin grija tatălui, avea întotdeauna pe masă ceva interesant de răsfoit sau citit. Uneori i se alătura și prietena ei, Tereza, dar asta doar în zilele urâte, când nu se putea juca afară cu ceilalți copii.

— La masa mea, îi spusese ea mamei sale, plină de mândrie, am trei feluri de cărți: unele sunt de colorat, altele de citit, cam fără poze, iar altele de privit, care sunt aproape numai cu poze și care sunt cele mai frumoase.

Monikăi nu-i fu greu să înțeleagă că acestea din urmă erau albume de pictură sau ghiduri turistice cu fotografii din diverse colțuri ale lumii. Era încântată de bucuriile copilărești ale Angelei, de dragostea ei senină pentru cărți

și de progresele pe care le făcea cu cititul și socotitul de la o zi la alta.

Familia Stoltz avea în casă o pianină pe care o cum-părase pe vremea când Monika era ea însăși de vârsta Angelei. Muzica era o tradiție în familiile săsești. Fetele cântau la pian, flaut, vioară, iar băieții la alămuri de toate categoriile. Când printre fete sau printre băieți apărea câte un talent, acesta era preluat de comunitate și, prin intermediul bisericii, era pregătit mai departe. Mulți s-au ridicat astfel, ajungând artiști cunoscuți. Monika însă nu a fost printre aceștia. Se plictisea la pian, iar părinții, dez-amăgiți, au fost nevoiți să o lase în pace. Mica lor fetiță prefera jocurile „de-a doctorița”, tratându-și păpușile de tot felul de boli imaginare, cât era ziua de mare. Visul de a deveni medic îi fusese sădit în suflet încă de mică și l-a îndeplinit parțial. A ajuns asistentă medicală și era încântată de ceea ce făcea. Pianina a rămas însă în casă pe post de mobilă stil și toată lumea s-a obișnuit cu ea. Tăcută și cuminte, dând încăperii o anumită distincție, aștepta parcă momentul când altcineva, alt membru al familiei Stoltz, îi va deschide capacul negru și își va plimba degetele delicate pe clapele sidefii. Când Angela a împlinit șase ani, lucrul acesta chiar s-a întâmplat. Toți au constatat bucuroși că tinerei domnișoare îi plăcea să cânte. Au așteptat cu nerăbdare vizita profesoarei de pian, care, după primele ședințe, și-a dat seama că are parte de un elev dăruit cu dragoste pentru artă.

Sesizând talentul fiicei sale, Monika a fost cea mai fericită. Îl socotea ca pe o revanșă în fața propriei neputințe de a cânta. Bucuriile acestea nu reușeau întotdeauna să-i ascundă unda de tristețe de pe chip. Fără să-și dea seama, Angela intuia că ceva nu este în regulă în familie, că

părinții ei s-au schimbat, că au devenit mai preocupați, mai sobri și mai reci unul față de celălalt și chiar față de ea. Simțea cum un soi de însingurare nelămurită o cuprinde, împovărând-o cu o neliniște difuză și grea. Tânjea tot mai mult după atmosfera veselă și destinsă din vremea bunicilor și chiar din vremuri mai apropiate, când părinții îi erau mereu alături și ea se simțea cu adevărat iubită și ocrotită. Nici acum nu-i lipseau cele necesare. Avea de toate, era liberă să se joace, să citească, să privească la televizor, dar aerul din jur parcă devenise mai rarefiat și mai rece. Se simțea din ce în ce mai singură. Atunci a descoperit ceva ce nu va uita niciodată: chiar și când ești liber, în singurătate întotdeauna ți-e frig. Aceasta nu era o deducție a rațiunii ei, ci o dureroasă senzație fizică, ce o va urmări mereu.

În casă, tot mai des se întâmpla să-și audă părinții vorbind în șoaptă sau pe ton răstit și acuzator. Și nu i-a fost greu să înțeleagă faptul că între ei au apărut probleme. Cuvintele pe care le auzea cel mai des, erau: bani, băutură, sărăcie, plecare în lume... Faptul o întrista de fiecare dată, dar uita repede atunci când se lua cu joaca sau răsfoia cărțile și albumele pe care tatăl său i le punea la dispoziție. Citise undeva că viața înseamnă să găsești ceva de făcut între momentul nașterii și cel al morții. În ultima vreme se gândise deseori la aceste vorbe, mai ales pe măsură ce discuțiile aprinse și stările tensionate din familie deveneau tot mai dese. Oare pentru părinții ei asta înseamnă viața? Vârsta ei fragedă nu-i îngăduia atunci să ducă mai departe judecăți atât de grave. Se gândea, totuși, că parcursul unei vieți ar trebui să semene cu parcursul unei zile. Pentru ea o zi însemna ceea ce își găsea de făcut din momentul în care se trezea, dimineața, și până ce

adormea din nou. Și ea își găsea mereu de făcut ceva ce îi plăcea. I se părea ciudat faptul că părinții ei nu mai găseau altceva de făcut decât să se certe. Oare asta era viața lor?

În una din zilele dinaintea vacanței de vară, când se întoarse de la școală, o găsi pe mama sa acasă umbrită de tristețe. Avea ochii roșii. Plânse. O privi întrebător. Îi era clar că se întâmplase ceva, poate o nouă ceartă în familie. Dar nu îndrăzni să întrebe nimic. Se temea că ar putea să o supere și mai tare.

— Cum a fost astăzi la școală, mamă? Du-te și te spală, apoi vino să mănânci. Ți-o fi foame, nu?

Era ritualul cotidian și aceeași întrebare, același îndemn. Doar tonul era altul.

Când, după masă, coborî în prăvălie, la tatăl ei, constată că și acesta era neobișnuit de sobru, nu numai cu ea, dar și cu puținii clienți care mai intrau în magazinul lor de cărți. Dar nici această constatare nu o alarmă peste măsură. Știa că mâine soarele va răsări din nou și lumea continua să meargă mai departe.

După ora închiderii, când tatăl urcă în apartament, se lămurii. Asistă și ea la discuție. Apăruseră probleme la spital. Suprasolicitarea și salariile mici și erodate de inflație făceau viața grea tuturor. Colac peste pupăză, mama intrase în conflict și cu șefii ei. Așa nu se mai poate. Trebuiau să găsească o soluție. Monika a plâns, iar tatăl ei a tăcut. După câțva timp în care niciunul nu a mai găsit ceva de spus, el a ieșit în oraș. În ultima vreme Daniel Strei își făcuse un obicei din aceste ieșiri. Zicea că iese cu treabă, face achiziții, are oferte de cărți, se întâlnește cu indivizi care își lichidează bibliotecile personale, face schimburi etc. Monika părea a se fi obișnuit cu escapadele serale ale soțului său, iar Angela chiar credea că toate